

FÖLDESZDY GABRIELLA

ILONKA ÉS DEZSŐ FÜREDEN

Történt valamikor 1910 telén (lehetett 1911 első hónapjaiban is), hogy Kosztolányi Dezső megismerkedett leendő feleségével, Harmos Ilonával a Vígszínházban. Mindketten a nézőtéren ültek, később is összefutottak itt-ott, aztán bohémkodtak, játszottak, egymásba szerettek, persze ezt erősen titkolták egymás előtt, nehogy túl hamar kiderüljön: nem tudnak egymás nélkül élni.

Harmos Ilona 1889-ben született sokgyermekes pesti családban. Elvégezte a Színiakadémiát, majd a Magyar Színház szerződtette, rövid időt játszott az Andrássy úti kabaréban is, de nem találta a helyét. Kosztolányival szinte naponta találkoznak, a költő mégsem vall színt, nem látszik szerelmesnek, de igényli Ilonka társaságát. A fiatal színésznő pedig tanácstalan, hisz a pletykák szerint a költő ez idő tájt egy szabadkai igen fiatal lányba szerelmes, s nem belé. Épp ezért menekül az újabb találkozások elől és 1911 nyarán vidékre szökik, Szalkay Lajos társulatához szerződik Székesfehérvárra.

A színésznő férje halála után esszészerű életrajzi regényt írt költő zseni férjének életéről, amelyben így emlékezik erről a döntéséről:

„Most, hogy elutaztam – úgy rémlik –, hiányomat érzi. Talán megszánt, s a lelkifurdalása szerelemmé változott. Egyik hazahívó levelet a másik után küldi utánam első állomásomra, Balatonfüredre.”

Helyben vagyunk. Harmos Ilona ahhoz a Szalkay-féle társulathoz szerződött, amelyik 1905–1912-ig minden nyáron Balatonfüreden játszott a Nyári Színkörben, az Arénában. A színház 1861 júliusában nyílt meg az angolparkban, a mai Kiserdőben.

A színésznő – később feleség – emlékezésében szinte semmilyen konkrét adat nem szerepel, nincs pontos dátum, hiányzik a társulat neve, a játszott darabok címe, a kollégák neve, viszont bekerül egy téves adat:

„Balatonfüreden, az ódon Kisfaludy Színházban játszunk az erdő közepén. Régi szokás szerint, ott is lakunk a színház épületében, a lakószobáku rendezett öltözőkben. Még néhány közös konyha is van a színházban. Anyám elkísér. Először kerülök vidékre játszani – ha csak nyárára is. Elviselhetetlennek érzem. Anyám hamarabb beleszokik ebbe az életbe, ő, aki eddig hevesen ellene volt, most elfogadja a színészetből azt, ami a legrosszabb: a slendriánságot.”

Mindez nagyon élethűnek hat, csak Ilonka nem játszhatott az „ódon Kisfaludy Színházban”. A Kisfaludy Sándor költő kezdeményezésére 1831-ben felépült kőszínházat ugyanis már 1878-ban lebontották. Helyén épült fel a Kurszalón, a mai Annabálok színhelye. A Nyári Színkörben még 1912-ben is Szalkayék játszottak, de a következő év tavaszán a leromlott állapotú épületet veszélyesnek nyilvánították és bezárták. 1934-ben elbontották, helyén tenispályákat alakítottak ki.

Közben a szerelmes költő egyre küldi leveleit, így ír Ilonának:

„Eddig nem voltunk jóban-rosszban egyenlők. Most azok lettünk...”

Ne fújj takarodót. Az a kor, amelyben te felrohantál, eltűntél, újra jöttél hozzám, örök érték, elfeledhetetlenül szép és nemes.

...Az álarcot, ... csak szellőztetni akartam, hogy ne tudd meg, mennyire szerettelek már akkor is, amikor a Vígszínházban először láttalak. Most ez az álarc előtted van.”

A levelek küldözgetése után Kosztolányi személyesen is megjelenik Balatonfüreden, hogy Ilonát meglátogassa. A színésznő anyja, aki ott lakik lányával a színészszálláson, kellőképpen régimódi, nem tudhatja meg, hogy az udvarló ily közeli kapcsolatban van lányával. Romantikus jelenet zajlik, így számol be erről az életrajz:

„Kettőnknek azonban még titkolódnunk kell előtte. Dide meglátogat, és én az ablakon ugrok ki hozzá, éjjel, suttymban.

Balatonfüredről Keszthelyre megy a társulat. Désiré utánam jön. Keszthelyről néhány napra Budapestre utazom. Az állomásnál vár. Amikor leszálok, az egyik cipőm sarka a sínek közé szorul, leszakad. ...”

A zaklatott nyár folytatódik, közben Kosztolányi Abbáziába utazik nyaralni, beszámol a budapesti földrengésről, aztán Párizsból küld képeslapokat, majd októberben szakítólevelet ír szerelmének. Az életrajzi regény az érzelmi változásokat híven követi, de semmit sem közöl arról, mit játszott ő – a színésznő – a nyári turnén. Szerencsére néhány színlap ebből az időből megőrizte a későbbi költő feleség fellépéseit. Az Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tára 4 db olyan színlapot őriz, amelyen Harmos Ilonka neve szerepel. Időrendi sorrendben így történtek a fellépések:

Az első fellépés Füreden 1911. július 27-én volt, Molnár Ferenc A testőr c. vígjátékát adták, ebben a női főszerepet, „a színésznőt” játszotta, partnere Nyikos Zsigmond volt, aki „a színészt” alakította.

Másnap, július 28-án Henry Bataille francia író színműve, „A balga szűz” ment 4 felvonásban, magyarra Ábrányi Emil fordította a darabot. Ebben Harmos Ilonka Armaurynt játszotta, ami nem volt

főszerep. Férjét, Marcel Armauryt Deéry Béla alakította.

A harmadik fellépése július 30-ára esett, ez egy vasárnapi nap volt, amikor két előadást is adtak, délután és este. A színésznő a délutáni előadásban játszott, Abonyi Lajos „A betyár kendője” című népszínművében egy fiatalasszonyt, „Örzsit” alakította, partnere Kovács Lajos volt.

A Balatonfüredi Nyári Szinkörben.
Igazgató: Szalkay Lajos.

Ma csütörtökön, 1911. évi július 27-én

A testőr

vígjáték 3 felvonásban. Írta Molnár Ferenc.

S Z E M É L Y E K:

A színész	Nyikos Zsigmond	A szobalány	Szállágyi M.
A színésznő, főszerep	Harmos Ilonka	A hiteltelen	Vertes Mihály
A lírikus barátjuk	Kovács Lajos	A páholyosné	Deéryné Peps
A mama	Miklóssy Margit		

Helyárok: Páholy 4 személyre 3 K 20 f. — I. rendű Tümlásszek I—VII. sorig 2 K 08 f. — II. rendű Tümlásszek VIII—XII. sorig 1 K 88 f. — Zártékek 1 K 24 f. — Földszinti álló, diák- és gyermekjegy 80 f. — Karzati álló 80 f. — Karzati álló 40 f.
 A helyárokban a töltes üzemelés a vidéki színtársulat nyugdíjlapjának gyarapítására fordították.

Jegyek előre válthatók d. e. 10—12-ig, d. u. 5-től a színházi pénztárnál.

Ujdonság! Holnap pénteken július hó 28-án Itt először!

A BALGA SZŰZ

színmű 4 felvonásban

Pénztárnyitás délután 5 órakor. Előadás kezdete este 6 órakor.

Jegyek előre már ma válthatók.

Tisztelettel
SZALKAY LAJOS

Az 1911. július 27-én, és 28-án tartott előadások plakátja

Végül július 31-én, hétfőn került sor a legjelentősebb szereplésére, amikor a Tolsztoj regényéből Guirand által színpadra átirrt „Karenin Anna” c. drámát játszotta a társulat Góth Sándor magyar színpadra alkalmazásában. Ebben a darabban a címszerepet, Annát játszotta, Karenint Kovács Lajos, Vronszkijt Deéry Béla alakította.

Szalkay társulatának fellépéséről természetesen a helyi „Balatonfüred” című hetilap is beszámolt. Kedvező kritikát írt „A testőr”-ben nyújtott színé-

szi játékról, azonban arról is árulkodott, hogy a nyári előadásoknak alig volt közönsége:

„A feleség szerepébe pompásan helyezkedett bele a társulat egyik bájos drámai művésznője, Harmos Ilonka. A férjét szerető, de ügyes személyesítésével ép oly tetszést nyilvánító tapsot váltott ki a csekély számú nézőközönségtől mint a kritikus szerepében játszó tapasztalt vérbeli színész: Kovács Lajos.”

Előadás kezdete este 6 órakor.

A Balatonfüredi Nyári Szinkörben.
Igazgató: Szalkay Lajos.

Ma hétfőn, 1911. évi július 31-én

Karenin Anna

Dráma 4 főt. 1 változással. Tolsztoj regénye után írta Guirand. Magyar színpadra alkalmazta Góth Sándor.

SZEMÉLYEK:

Karenin Iván Alexandrovics gróf	Kovács Lajos	Seomatofna	Bathory Heléné
Odolonszky Stepan Arkadievics herceg	Vértes Mihály	Servic Konstantin Dimitris	Radnay Janos
Karenin Anna	Harmos Ilonka	Jacsin hadnagy	Bay László
Vronszky Alexis, Kinlovics gróf	Duéry Béla	Maklotin hadnagy	Bodai Sándor
Cserbatzky herceg	Báthory Béla	Leukov Vassili	Békffy Robert
Szerpocsovszky herceg	Nyikos Zaigmond	Matosi	Rózsahagyó S.
Trenskoy herceg	Békffy Robert	Wislimit	Békffy Robert
Kitty	Rózsahagyó Dona	Dániel	Kiss Dani
Dolly	Borisz Blanka	Tábornok	Kun Dező
Miszkaja grófné	Miklóssy Margit	Szorgiusz	Szilágyi M.
Cserbatzky hercegné	H. Sárkóczy Blanka	Zsófi	Bathoryné
Nordstone grófné	Bathoryné	Matróna	Deéryné
Sydia Yvanova grófné	Szilágyi M.	Gólinicsov	Budai Sándor

Helyárok: Páholy 4 személyre 8 K 20 f. — I. rendű Tánclászlók I—VII. sorig 2 K 08 f. — II. rendű Tánclászlók VIII—XII. sorig 1 K 08 f. — Zártaszok 1 K 24 f. — Földesimű álló, diak- és gyermekjegy 30 f. — Karzati ülő 80 f. — Karzati álló 60 f.
A helyáraknál a filléres csatlós a vidéki színészek nyugdíjalapjának gyarapítására fordítatik.

Jegyek előre válthatók d. e. 10—12-ig, d. u. 5-től a színházi pénztárnál.

Pénztárnyitás délután 5 órakor. Előadás kezdete este 6 órakor.

Tisztelettel
SZALKAY LAJOS
szolgálatgató.

Mérei nyomda, Keszthely, 4007

A július 31-i előadás plakátja

Kosztolányi Dezső

Harmos Ilonkának nem volt fontos, hogy eldicsekedjen azzal, hogy Anna Kareninát vagy Molnár Ferenc híres vígjátékát játszotta, a társulatról már csak néhány mondat áll a regényben:

„A nyár elmúlt. Szerződéselem virágvasárnaptól számítva egy évre szól. Dide szeptemberben Párizsba utazik néhány hétre. ... Érzékenykedem. Szenvedek. Keszthelyről Zalaegerszegre megy a társulat. Dide nem válaszol levelemre, majd hűvösen-ridegen megint elhesseget magától.”

A színésznő valószínűleg Zalaegerszegen kapta meg Kosztolányi októberi szakító levelét. A társulattal még elment Pápára fellépni, de néhány nap után, közvetlenül egy bemutató előtt, búcsú nélkül hagyta ott a Szalkay-féle társulatot, s hazament Pestre. Zaklatott hónapok következtek, miután Harmos Ilona dr. Brenner József (írói álnevén Csáth Géza, Kosztolányi unokatestvére) orvosi segítségét kérte. Az ideggyógyász, író, zenekritikus rokon kibékítette a fiatalokat, akik 1913. májusában kötöttek életre szóló házasságot, maguk mögött hagyva és már feledve az 1911-es zajos füredi napokat.

Felhasznált irodalom:

Kosztolányi Dezsőné: Kosztolányi Dezső. Bp., 1990. Holnap Kiadó, 158–162. p.

Magyar színművészeti lexikon. I-IV.köt. Szerk. Schöpflin Aladár. Bp., 1931. Kiad. Az Országos Színészegyesület és Nyugdíjintézete.

Zákonyi Ferenc: Balatonfüred. Veszprém, 1988. 893 p.

Megjötték a színészek = Balatonfüred. 1911. július 30. 11. szám. 5–6. p.

SZENFNERNÉ VARGA ANIKÓ

BESZÁMOLÓ A HELYTÖRTÉNETI EGYESÜLET 2009. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

(A 2010. február 23-i közgyűlésen elhangzottak rövidített változata)

Tizenöt esztendősen egyesületünk szervezeti életében az elmúlt esztendőben jelentős változás nem történt. Öröndetes, hogy taglétszámunk 5 fővel gyarapodott. A 2009-es évben 74 tagtársunk munkálkodott céljaink megvalósításáért.

Az SZJA 1%-ából 131.604.- Ft érkezett az egyesület számlájára, amelyért támogatóinknak ismételtelen köszönetet mondunk. Négy eredményes pályázatunkért Tóth Györgyi titkárunkat illeti dícséret; összesen 785 000 Ft-tal gyarapította bevételeinket.

Az év folyamán tagjaink számos rendezvényen vettek részt, illetve közreműködtek azokon.

A hagyományoknak megfelelően a Füredi História nevében megkoszorúztuk Györök György emléktábláját. (Baán Beáta felelős szerkesztő és Szenfnerné Varga Anikó elnök) Negyedik alkalommal kapcsolódtunk be a Jókai Napok programjaként megrendezett bablevesfőző versenybe. Bronz érmet nyert csapattagjaink voltak dr.: Ács Anna, Bertók Gyula, Egervári Tivadar és Esztergályos Éva.